

УДК 331.5(477):332.1

Ткаченко І. В.

*старший викладач кафедри обліку, аналізу і аудиту
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*

Бейгул Т. О.

*студентка
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*

Tkachenko I. V.

*Senior Lecturer the Department of Accounting, Analysis and Audit
Kremenchuk Mykhailo Ostohradskyi National University*

Beigyl T. O.

*Student
Kremenchuk Mykhailo Ostohradskyi National University*

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СТАНУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

ANALYTICAL OVERVIEW ON THE LABOR MARKET IN UKRAINE: REGIONAL ASPECT

Анотація. У роботі розглянуто та проаналізовано питання проблем зайнятості та безробіття українського населення в регіональному аспекті. Проведено оцінку впливу світової фінансово-економічної кризи на показники ринку праці. Розглянуто основні критерії визнання особи безробітною відповідно до законодавства у сфері зайнятості населення. Визначено та проаналізовано основні показники рівня зайнятості та безробіття населення в Україні за 2008–2014 рр. як у цілому, так і в регіональному розрізі. Запропоновано шляхи щодо подолання проблем безробіття та забезпечення повної зайнятості населення України.

Ключові слова: безробіття, зайнятість, економічна криза, ринок праці, регіональна статистика, фінансово-економічна криза.

Вступ та постановка проблеми. Однією з головних економічних проблем сьогодення є ефективне формування національного ринку праці. Держава на макроекономічному рівні ставить перед собою мету досягнення максимальної зайнятості та ефективного використання

трудового потенціалу. Проблема безробіття в Україні має масовий характер та стає дедалі гострішою, складаючи реальну загрозу для благополуччю в країні. Саме тому дослідження рівня зайнятості та запобігання вимушеному безробіттю на сьогодні є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблеми займалося багато науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних, а саме: В.В. Близнюк [5], Л.І. Безтелесна [6], Г.В. Левчук [9], Л.І. Гальків [8], Т.М. Соколова [10], О.А. Чурилова [11] та ін. Їх внесок щодо наукового обґрунтування даної проблеми є надзвичайно вагомим, проте проблема безробіття й надалі залишається висвітленою не в повній мірі.

Метою даної роботи є проведення аналізу за статистичними даними Держкомстату України рівня зайнятості та безробіття протягом 2008–2014 рр. у регіональному розрізі, визначення причин безробіття та знаходження шляхів його зменшення.

Результати дослідження. Зайнятість населення являє собою відбиток досягнутого рівня економічного розвитку країни, відображає потребу населення в задоволенні своїх матеріальних та моральних потреб.

Держава, людина та суспільство в цілому є зацікавленими в ефективному використанні робочої сили: перші – для задоволення своїх потреб, другі – для розвитку країни, адже відомо, що при зростанні безробіття всього на 1% валовий національний продукт зменшується на 2% [7].

Міжнародна організація праці визначає такі ознаки безробітних осіб [2]:

– особи, що у віці 15–70 років не мають прибуткового заняття;

– особи, що у віці 15–70 років знаходились протягом останніх чотирьох тижнів у пошуках роботи;

– особи, що у віці 15–70 років можуть приступити до роботи протягом найближчого часу.

Згідно з Законом України «Про зайнятість населення», безробіттям вважається соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування; а безробітною – особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи [1].

У зв'язку зі змінами, що відбуваються в економіці країни та на світовому ринку, змінами в галузях структури зайнятості загострюються регіональні проблеми зайнятості та безробіття. Найвищі та найнижчі показники безробіття за регіонами мають суттєві відхилення.

Для здійснення аналізу рівня зайнятості та безробіття (за методологією МОП) у регіональному розрізі за 2008–2014 рр. складемо таблицю за статистичними даними Держкомстату України (табл. 1).

Рівень безробіття населення залежить від економічного рівня розвитку країни, саме тому, аналізуючи дані табл. 1, спостерігаємо, що економічна криза, яка відбулась наприкінці 2008 р., призвела до значного погіршення даних показників.

Основними причинами безробіття в Україні є:

- спад економіки країни;
- скорочення попиту на людську робочу силу;
- міграція робочої сили, пошук більшої заробітної плати;
- важкі та ненормовані умови праці;
- низький рівень та нерегулярність заробітної плати;
- процес приватизації та тінізації діяльності підприємств України;
- недосконалі політика уряду та недостатня законодавча база в галузі працевлаштування, оплати праці;
- залежність кількості робочих місць від сезону;
- демографічні зміни.

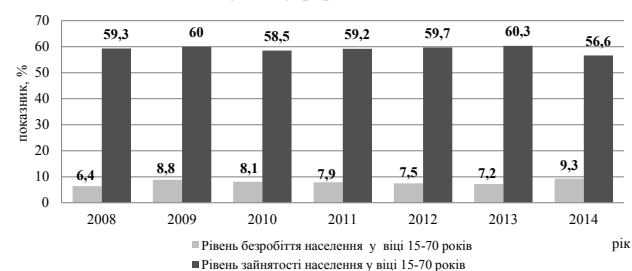
Соціальний захист непрацездатного населення, особливо пенсіонерів, в Україні характеризується як низький,

тому вказана величина населення вимірюється як показник працездатного населення.

Попит та пропозиція робочої сили на ринку праці в регіонах України не співпадають, що не дає змогу безробітним отримати робоче місце. За період дослідження (2008–2014 рр.) найбільша кількість зареєстрованих безробітних осіб спостерігається в Донецькій, Луганській та Дніпропетровській областях, а найнижча – у Чернівецькій та Волинській областях. Для аналізу причин дисбалансу зайнятого та безробітного населення в регіонах України визначимо величину зайнятих осіб за економічною діяльністю (табл. 2).

Як бачимо, найбільшу кількість робочих місць надають такі види економічної діяльності, як промисловість, сільське, лісове та рибне господарство, оптова та роздрібна торгівля. Для їх упровадження не в усіх регіонах України є певні ресурси, основними з яких є кваліфікована робоча сила, природно-кліматичні умови, достатній економічний розвиток регіону, низький рівень заборгованості з виплати заробітної плати. Найвищі показники заборгованості з виплати заробітної плати на 1 грудня 2014 р. спостерігались у Донецькій (1056,9 млн. грн.), Луганській (347,6 млн. грн.), Київській (124,3 млн. грн.) областях [3]. Безробіття населення найбільш характерне для таких регіонів, де спостерігається: (а) високий рівень природного приросту населення, (б) існування в регіоні переважно кризових галузей. Саме тому й існує розбіжність показників зайнятого та безробітного населення за регіонами України.

На наступному етапі розглянемо динаміку показників рівня зайнятості та безробіття населення в Україні за 2008–2014 рр. (рис. 1). Наслідком впливу багатьох фінансово-економічних чинників є значні зміни протягом останніх семи років у кількості безробітного населення країни. За 2014 р. у відсотковому співвідношенні до економічно активного населення найвищий рівень безробіття зафіксований у Полтавській (11,5%), Житомирській (11,5%), Луганській (11,4%), Тернопільській (11,3%), Кіровоградській (11,2%) областях, найнижчий рівень безробіття – у м. Київ та м. Одеса (6,7%) [3].

Рис. 1. Рівень зайнятості та безробіття населення в Україні за 2008–2014 рр.

Джерело: складено авторами за даними [3]

Загальні показники рівня зайнятості населення з 2008 по 2014 р. мають періодичні коливання. Порівнюючи темпи росту зайнятості та безробіття населення, бачимо, що значної шкоди українській економіці завдала світова фінансова криза, на що вказує підвищення показника рівня безробіття в Україні в 2009 р. порівняно з 2008 р. на 2,4%, у той час коли зміни показника зайнятості склали +0,7%. Поступово протягом 2009–2013 рр. показники змінювались у позитивній тенденції: у 2013 р. порівняно з 2009 р. темп росту безробіття знизився на 1,6%, а темп росту зайнятості збільшився на 0,3%. Проте ті політичні обставини, що склалися, збільшили показник рівня безробіття в країні: у 2014 р. він склав 9,3%, що порівняно з

Таблиця 1

Зайняте та безробітне населення (за методологією МОП) за регіонами України за 2008–2014 рр. у віці 15–70 років (тис. осіб)

Регіон	2008 рік		2009 рік		2010 рік		2011 рік		2012 рік		2013 рік		2014 рік	
	Зайняте	Безро- бітне	Зайняте	Безро- бітне	Зайняте	Безро- бітне	Зайняте	Безро- бітне	Зайняте	Безро- бітне	Зайняте	Безро- бітне	Зайняте	Безро- бітне
Україна	19866,4	1372,3	19105,7	1879,4	19180,2	1713,9	19231,1	1659,9	19261,4	1589,8	18812,1	1510,4	18073,3	1847,6
Вінницька	725,6	49,7	693,5	82,6	694,3	76,9	698,7	75,2	701,1	67,3	911	64,4	661,6	77,6
Волинська	438,6	39,6	428	44,5	433,6	40,5	440,1	39,9	442,8	39	704,6	37,9	410,5	44,9
Дніпропетровська	1580	84,1	1537,1	129,4	1541,9	117,7	1531,3	112,3	1528,5	108,5	445,7	106,8	1472,8	128,9
Донецька	2138,8	128,5	1981,3	205,6	1983,7	182,9	1995,4	177,7	1985,4	171,8	1531	165,6	1752,42	216,4
Житомирська	568,2	53,9	555,2	66,6	560,3	60,8	553,5	61,4	550,3	58,9	1968,1	56,8	514,8	66,6
Закарпатська	552,2	37,8	524,7	57,9	531,8	50,4	522,7	55,2	530,8	50,6	552,3	45,6	521,4	53,1
Запорізька	850,4	53,9	824,2	73	825,7	66,9	827,4	64,5	821,2	61,4	541,2	57,7	773,5	71,3
Івано-Франківська	541,9	46,5	526,3	51,8	530,3	47,5	529,7	50,5	548,5	46,9	821,9	43,8	547,8	48,1
Київська	796,1	49,2	755	66,2	757,9	59,7	754,4	54,1	757,5	50,8	562,7	49,4	724,3	62,6
Кіровоградська	459,1	40,1	432,7	47,6	431,2	42,3	433,1	40,9	433,7	40	758,4	37	391,1	49,2
Луганська	1068,8	75,2	1026,2	85,4	1015,4	78,7	1002,2	70,3	1008,6	68,5	434	66,3	877,62	112,7
Львівська	1092,5	89,7	1085	100,5	1096,7	93,3	1100,7	92,1	1099,9	89,1	1011,7	84,3	1038,2	97,2
Миколаївська	548,5	49,7	535,2	54,8	536,7	49,4	537,5	47,4	533,7	45,6	1104,7	42,6	501,5	50,1
Одеська	1067,2	50,6	1040,2	75,3	1044,5	68	1048,5	66,7	1060,4	65,6	534,5	59,5	1009,4	72,5
Полтавська	691,6	47,7	647,1	73,9	644,8	69,2	654,2	66	652,7	61,2	1064,5	57,7	602,9	78,3
Рівненська	478,1	46,2	461,5	66,9	471,2	60,8	489,2	56,8	492,5	53,3	648,3	51,4	476	56,7
Сумська	543,7	43,7	500,1	62,2	497	59,2	518,9	52	519,6	49	494,9	42,8	481,4	50,6
Тернопільська	424,9	41,1	422,1	53,8	431,3	50,8	433,6	50,2	439,4	48	515,9	46,2	416	53,1
Харківська	1312,9	73,6	1265,6	105,5	1267,3	97,9	1279	96,2	1280,6	93	442,9	87,8	1225,3	103,5
Херсонська	507,2	46,1	486,9	51,1	488,8	46,1	480,7	47,8	477,7	45,7	1282,8	44,4	450,2	49,6
Хмельницька	594,4	51,6	579	61,1	580,6	54,9	572,2	55,4	571,3	53,7	480,2	49,9	521,9	54
Черкаська	583,1	51,9	561,7	68,1	564,9	62,4	566,4	55,7	562,7	55,8	573,7	55,2	524,5	59,8
Чернівецька	381	34,9	376,3	38,9	382,4	35,6	385,4	34,2	387,2	33,5	562,1	31,4	370,6	36,8
Чернігівська	501,4	41,5	479,8	60,2	480,1	56,1	475,3	54,9	475,5	51,6	391,6	48,4	439,5	55,3
м. Київ	1420,2	45,5	1381	96,5	1387,8	85,9	1401	82,5	1399,8	81	473,4	77,5	1368,1	98,7

Джерело: складено авторами за даними [3; 4]

післякризовим станом на 0,5% вищим, а показник зайнятості – на 2,7% нижчим.

Розглянувши показники зайнятості та безробіття населення в Україні за регіональним розмежуванням та в цілому, робимо висновок про те, що дані показники залежать від існування великих індустріальних центрів, сполучень з іншими територіями та країнами, економічного розвитку, впровадження новачій та економічної активності регіону в цілому.

На наступному етапі проведемо аналіз динаміки середньої заробітної плати по регіонах України як одного

з головних показників заохочення населення до праці (табл. 3).

Розглянувши динаміку, спостерігаємо щорічне зростання середньомісячної заробітної плати, проте в реальності її купівельна спроможність із роками стає все нижчою. Ціни на товари, роботи, послуги постійно змінюються, зазвичай маючи тенденцію до безперервного росту. Заробітна плата українських громадян змінюється значно рідше, таким чином не відповідаючи їх реальним потребам. З огляду на це, заробітну плату поділяють на реальну та номінальну. Номінальною заробітною платою

Таблиця 2

Зайняте населення України за основними видами економічної діяльності в 2008–2014 рр. (тис. осіб)

Вид економічної діяльності	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Сільське, лісове та рибне господарство	3322,1	3152,2	3115,6	3410,3	3308,5	3389,0	3091,4
Промисловість	3871,4	3546,9	3461,5	3352,7	3236,7	3170,0	2898,2
Будівництво	1043,4	966,2	943,0	924,5	836,4	841,1	746,4
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4744,4	4729,1	4832,0	4865,0	4160,2	4269,5	3965,7
Інформація та телекомунікації	1465,8	1387,9	1389,7	1379,5	297,9	299,9	284,8
Фінансова та страхова діяльність	394,9	351,4	332,8	350,6	315,8	306,2	286,8
Операції з нерухомим майном	1150,4	1148,9	1153,2	1187,5	322,2	314,3	286,1
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	1067,5	1078,6	1223,8	1055,5	1003,6	962,3	959,5
Освіта	1702,4	1698,4	1688,3	1677,6	1633,2	1611,2	1587,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1369,9	1348,1	1341,4	1320,8	1181,4	1171,8	1150,5
Інші види економічної діяльності	840,1	783,8	784,7	800,2	414,3	423,0	382,2

Джерело: складено авторами за даними [3]

Таблиця 3

Динаміка середньомісячної заробітної плати по регіонах у 2008–2014 рр. (у розрахунку на одного штатного працівника, грн.)

Регіон	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Україна	1806	1906	2239	2633	3026	3265	3480
Вінницька	1404	1511	1782	2074	2432	2651	2810
Волинська	1380	1427	1692	1994	2339	2580	2721
Дніпропетровська	1876	1963	2369	2790	3138	3336	3641
Донецька	2015	2116	2549	3063	3496	3755	3858
Житомирська	1404	1493	1785	2071	2369	2561	2763
Закарпатська	1453	1562	1846	2069	2351	2553	2744
Запорізька	1812	1843	2187	2607	2927	3142	3432
Івано-Франківська	1543	1627	1927	2213	2539	2679	2875
Київська	1852	1987	2295	2761	3157	3351	3489
Кіровоградська	1428	1537	1815	2114	2428	2608	2789
Луганська	1769	1873	2271	2742	3090	3337	3377
Львівська	1570	1667	1941	2244	2578	2789	2961
Миколаївська	1621	1806	2122	2448	2822	3094	3344
Одеська	1633	1787	2046	2387	2700	2947	3129
Полтавська	1661	1733	2102	2481	2850	2988	3179
Рівненська	1523	1614	1960	2211	2575	2844	3033
Сумська	1472	1593	1866	2177	2503	2702	2877
Тернопільська	1313	1412	1659	1871	2185	2359	2527
Харківська	1679	1804	2060	2407	2753	2975	3143
Херсонська	1375	1482	1733	1970	2269	2464	2617
Хмельницька	1429	1521	1786	2075	2425	2641	2878
Черкаська	1459	1532	1835	2155	2508	2682	2829
Чернівецька	1402	1523	1772	1985	2329	2484	2578
Чернігівська	1370	1465	1711	1974	2308	2504	2690
м. Київ	3074	3161	3431	4012	4607	5007	5376

Джерело: складено авторами за даними [2–4]

вважається та сума грошей, що отримує працівник за час своєї роботи, виконані послуги; а реальною – скільки працівник може витратити, тобто що він зможе купити за отриману номінальну заробітну плату. Порівняємо темпи росту номінальної та реальної заробітної плати (рис. 2).

Рис. 2. Темпи зростання індексів номінальної та реальної заробітної плати в Україні за 2008–2014 рр., %

Джерело: складено авторами за даними [3; 4]

Як бачимо, ріст номінальної заробітної плати завжди є вищим, ніж рівень реальної заробітної плати. У 2008 р. ця різниця склала 28,2%, а в 2012 р. вони майже наблизились один до одного, склавши різницю всього в 0,5%, проте 2014 р. знову показав високий показник їх розбіжності – 12,5%.

Висновки. Отже, спостерігаючи за динамікою показників ринку праці в Україні протягом 2008–2014 рр., бачимо існуючу гостру проблему безробіття населення, яка потребує негайного усунення.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. № 5067-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
2. Міжнародна організація праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua/Pages/default.aspx>.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doz.gov.ua>.
5. Близнюк В. Макроекономіка: [підручник]. Тема 24. Безробіття як форма макроекономічної нестабільності / В. Близнюк // Економічна теорія. – 2014. – № 1. – С. 108–119.
6. Безтелесна Л.І. Державне регулювання зайнятості: [підручник для студ. вищих навч. закл.] / Л.І. Безтелесна, Г.М. Юрчик. – Рівне: НУВГП, 2006. – 210 с.
7. Богиня Д.П. Основи економіки праці: [навч. посіб.] / Д.П. Богиня; 3-тє вид. К.: Знання-Прес, 2002. С. 270.
8. Гальків Л.І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття / Л.І. Гальків // Економіка і регіони. – 2009. – № 2. – С. 110–113.
9. Левчук Г.В. Сучасні проблеми, тенденції та аналіз безробіття населення в Україні / Г.В. Левчук // Вісник Бердянського університету економіки. – 2009. – № 3 (7) – С. 75–79.
10. Соколова Т.М. Структура зайнятості та безробіття: проблеми та тенденції / Т.М. Соколова // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 2. – С. 7–11.
11. Чурилова О.А. Безробіття в Україні: причини, види, наслідки / О.А. Чурилова // Наукові доробки молоді – вирішення проблем європейської інтеграції: зб. наук. статей: у 2-х т. – Х.: Континент, 2010. – № 12. – С. 182–184.

Анотація. В роботі розглянуті та проаналізовані питання проблем зайнятості та безробіття українського населення в регіональному аспекті. Проведена оцінка впливу мирового фінансово-економічного кризису на дані показники ринку праці. Визначені та проаналізовані основні показники рівня зайнятості та безробіття населення в Україні за 2008–2014 гг., як в цілому, так і в регіональному розрізі. Предложено шляхи подолання проблем безробіття та забезпечення повної зайнятості населення України.

Ключевые слова: безробіття, зайнятість, економічний кризис, ринок праці, регіональна статистика, фінансово-економічний кризис.

Summary. The article reviews and analyzes the questions of employment and unemployment of the Ukrainian population in the regional aspect. The estimation of influence of the global financial and economic crisis on the labor market indicators data was made. The key indicators of employment and unemployment in the population of Ukraine for 2008–2014 years as a whole and in the regions were identified and analyzed. The ways of overcoming the problems of unemployment and full employment in Ukraine were proposed.

Key words: unemployment, employment, economic crisis, labor market, regional statistics, financial and economic crisis.